

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004t (дата звернення: 12.06.2025)
2. Буткевич В. Г. Особливості з'ясування правового змісту ст. 3 ЄСПЛ та застосування основних стандартів. – В кн.: Європейський суд з прав людини. Судова практика / за заг. ред. В. Г. Буткевича. – К. : Ред. журн. «Право України», 2011. – Дод. до журн. «Право України». С. 791 – 895.
3. «Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom): рішення ЄСПЛ від 18 січня 1978 року (заява № 5310/71). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57506> (дата звернення: 12.06.2025)
4. Куксіна К. А. Зобов'язання держави щодо заборони катування: практика Європейського суду з прав людини. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 4. С. 615 – 618. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/153.pdf (дата звернення: 11.06.2025)

Andrushchak O. State obligations to prohibit torture within the human rights protection system. *The article examines the concept of the absolute prohibition of torture as one of the key elements of the human rights protection system. It is determined that the effective implementation of this prohibition imposes on the state both negative and positive obligations, covering both the abstention from ill-treatment and the obligation to carry out preventive measures. Particular attention is paid to the analysis of Article 3 of the European Convention on Human Rights and the practice of the European Court of Human Rights, which form high standards in the field of preventing torture, inhuman or degrading treatment. It is emphasized that protection from torture is not only a rule of law, but also an ethical imperative for a state governed by the rule of law.*

Keywords: *positive and negative obligations, state, prohibition of torture*

ДЕРЖАВНА ВАРТА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ

Гламазда П. В.

У дослідженні проаналізовано організаційно-правові засади діяльності Державної варті, як центрального органу, що реалізовував внутрішню політику Української Держави у сфері забезпечення громадського порядку та безпеки. Визначено, структуру Державної варті, що передбачала чітку вертикаль управління від центрального апарату до місцевих підрозділів. Охарактеризовано функції та завдання, які покладались на дану правоохоронну інституцію.

Ключові слова: Українська Держава, Державна варта, правоохоронна система, охорона громадського порядку та безпеки.

Кардинальна зміна державного устрою в Україні навесні 1918 року та прихід до влади гетьмана Павла Скоропадського започаткували новий етап у розвитку правоохоронної системи. Особливістю цього періоду українського державотворення було те, що на відміну від Центральної Ради, а пізніше й Директорії, гетьман багато уваги приділяв питанням охорони правопорядку [1]. Гетьманський уряд проводив реформування правоохоронних структур, спрямоване на відновлення дореволюційних форм організації правоохоронної діяльності з одночасним впровадженням нових елементів, обумовлених потребами державного будівництва. В досліджуваний період було відновлено централізований апарат правоохоронних органів з чіткою ієрархічною структурою та посиленням військової складової в організації їхньої діяльності. Значну увагу було приділено відновленню професійного кадрового складу правоохоронних органів, поверненню на службу досвідчених фахівців та запровадженню чіткої системи підготовки персоналу.

Принципово важливим аспектом організації правоохоронної системи за Гетьманату стало утворення Державної варті – централізованого органу охорони правопорядку, який поєднував у собі функції поліції, жандармерії та органів державної безпеки. Тимчасовою постановою Ради міністрів Української Держави, що була затверджена гетьманом 18 травня 1918 року, міську й повітову міліцію було передано під управління губернських і повітових старост та утворено Державну варту

Української Держави [2]. Новостворений орган отримав широкі повноваження у сфері охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю та забезпечення державної безпеки, разом з тим, слід зазначити, що після створення нових охоронних органів (митна служба, гетьманська служба безпеки, військова розвідка) повноваження Державної варти було урізано.

Організаційна структура Державної варти передбачала чітку вертикаль управління від центрального апарату до місцевих підрозділів, що забезпечувало ефективну координацію правоохоронної діяльності на всій території держави.

Керівництво Державною вартою покладалося на департамент Державної варти при Міністерстві внутрішніх справ. 13 серпня 1918 року Радою міністрів Української Держави було ухвалено «Уставу (статут) про організацію департаменту Державної варти», де було визначено штат цієї інституції та її повноваження. Відповідно до Устави (статуту) було визначено наступні повноваження Державної варти: 1) попередження і запобігання злочинам та охорона громадської безпеки і порядку; 2) організація і контроль за діяльністю місцевих установ Державної варти; 3) призначення, переміщення, звільнення і нагородження співробітників інституції і призначення їм пенсій та інших встановлених законом грошових видатків; 4) охорона і спостереження за прикордонною смугою; 5) контроль за проживанням в Україні іноземців, постачання чужоземцям свідоцтв на проживання у межах Української Держави і висилки чужоземців; 6) перевірка свідчень осіб, які іменують себе за кордоном українськими громадянами, про передачу на Україну українських громадян, які затримані за кордоном і обвинувачуються у різних правопорушеннях; 7) нагляд за питними та трактирними закладами; 8) нагляд за виготовленням, торгівлею і перевезенням порошу та інших вибухових речей; 9) нагляд за дотриманням законів та правил відносно паспортів і про втікачів і 10) інші повноваження визначені в особливих законах» [3].

Одночасно зі створенням департаменту Державної варти при Міністерстві внутрішніх справ як центральному органу управління правоохоронною системою формувалися і місцеві правоохоронні установи. Гетьманський уряд у наведенні ладу на місцях покладалася на сильну місцеву адміністрацію, тому управління правоохоронними органами поза центром (столицею), зосереджувалося у губернських старост та міських отаманів. Для реалізації правоохоронних функцій їм на допомогу призначався інспектор Державної варти, який мав власне управління [4].

Аналогічна структура була і в повітах, за винятком того, що повітовий староста не мав у своєму підпорядкуванні інспектора варти. Територія повіту поділялася на два відділи – повітовий (сільський) та міський. Міста, населення яких становило менше 30 тисяч осіб, входили до компетенції повітового відділу. Варта на місцях в свою чергу також поділялась на сільську (кінну) і міську (пішу). Кількість кінних вартових у повіті визначалася з розрахунку один на 2 тисячі населення, у містах – один вартовий на 400 мешканців. У розпорядженні повітового старости була також резервна сотня кінних вартових. Також слід зазначити, що такі міста, як Київ, Одеса, Миколаїв та Харків мали окремі штати варти, що включали в себе резервні дивізіони кінних вартових по 260 чоловік [4].

За функціональним призначенням Державна варта умовно поділялася на загальну, карно-розшукову та освідомчу [5, с. 73]. Окрім цього в структурі органів охорони правопорядку досліджуваного періоду можна виокремити окремі структурні підрозділи, які перебували у підпорядкуванні департаменту Державної варти при Міністерстві внутрішніх справ, а саме: залізнична варта, кордонна варта та розвідувальні органи.

Карно-розшукова варта, яка за формою і змістом була прототипом «сискної поліції», здійснювала розшук злочинців у справах загальнокримінального характеру в Україні. У віданні освідомчої варти перебували питання запобігання та припинення злочинів проти державного ладу і безпеки, акумулювання та аналіз агентурної інформації про політичні настрої населення, страйки, партизанський і профспілковий рух, діяльність політичних партій [4].

Для охорони залізниць було сформовано окремий корпус залізничної варти, поділений на сім округів: Київський, Одеський, Південний, Катеринославський, Лівобережний, Харківський і Подільський [6]. Основним завданням залізничної варти було викриття та розслідування кримінальних злочинів і правопорушень у прилеглій до залізниці смузі, а також захист особистої і майнової недоторканності осіб, що перебували у цій смузі.

Кордонна варта за покладеними на неї завданнями була прототипом прикордонної служби України. Разом з тим, зважаючи на невелику чисельність (близько 500 осіб) цього правоохоронного органу, його працівники були не в змозі запобігти нелегальній міграції (проникненню) радянських агентів і озброєних груп. Щодо розвідувальної варти, інформації є вкрай мало, але можна стверджувати, що поряд з відповідними органами Міністерства військових справ і окремими

агентами особливого відділу гетьманського Штабу, департамент Державної варти мав певні напрацювання і у цій сфері.

Отже, незважаючи на вкрай несприятливі зовнішньополітичні обставини в яких опинилася Українська Держава, гетьманові все ж таки на короткий період часу вдалося на належному рівні організувати роботу правоохоронних органів. Новостворена інституція мала достатній потенціал для реалізації політики держави у правоохоронній сфері, однак у своїй діяльності виявилася недостатньо підготовленою до викликів, які стояли перед нею.

Література

1. Ухач В. З., Ухач А. В., Ухач В. В. Державна варта в системі розбудови правоохоронних органів Української Держави Павла Скоропадського [Електронний ресурс]. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3209
2. Лупандін О. І. Державна варта Української Держави 1918 [Електронний ресурс]. Енциклопедія історії України. К. В-во "Наукова думка". 2004. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Derzhavna_varta_ukr_derzhavy
3. Устава (статут) про організацію департаменту Державної варти [Електронний ресурс]. URL: <https://tsdavo.gov.ua/gmedia-album/2023-skoropadskiy-statut/>
4. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень–грудень 1918 р.). Харків. Видавництво Університету внутрішніх справ. 2000. 462 с.
5. Мироненко О. М. Державна варта. *Історико-політичні уроки української державності: енцикл. слов.* Донецьк. 1998. С. 70–76
6. Іванов С. Ю. Правоохоронна система Української Держави (квітень–грудень 1918 р.) [Електронний ресурс]. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/26.pdf

Hlamazda P. Derzhavna Varta of the Ukrainian State: structure and functions. *The study analyzes the organizational and legal principles of the State Guard, as a central body that implemented the internal policy of the Ukrainian State in the field of ensuring public order and security. The structure of the State Guard is determined, which provided for a clear vertical of management from the central apparatus to local units. The functions and tasks assigned to this law enforcement institution are characterized.*

Keywords: *Ukrainian State, Derzhavna Varta, law enforcement system, protection of public order and security.*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЗМІСТУ ПРАВА НА СВОБОДУ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ЯК ПРИРОДНОГО ПРАВА

Колесниченко Н. О.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. М. Юхимюк

Стаття присвячена дослідженню питання змісту права на свободу вираження поглядів як природного права (ius naturale).

Ключові слова: *свобода вираження поглядів, свобода слова, природне право, правоінтерпретаційна діяльність*

Постановка проблеми. Чимало праць присвячено дослідженню права на свободу вираження поглядів (у даній праці ототожнюватиметься зі свободою слова), проте не так багато уваги приділено цьому праву з точки зору концепції не позитивного, а природного права, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Мета дослідження. Визначити зміст права на свободу вираження поглядів як природного права через: 1) визначення поняття природного права, його ознак та змісту; 2) аналіз права на свободу вираження поглядів з цієї точки зору.

1. Поняття природного права, його ознаки та зміст.

1.1. Природним правом (*ius naturale*) є право, загальне для всіх людей, і яке походить від природи, а не від правил суспільства, або позитивного права [1] (*ius positum*).